

Dominika Miara

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie, Polska

ORCID: 0000-0003-4673-7780

Ocena zagospodarowania turystycznego zamków w województwie małopolskim w opinii turystów

Wprowadzenie

Rozwój turystyki i jej różnych form wpływa na potrzebę odpowiedniego zagospodarowania miejsc, które turyści odwiedzają. Dotyczy to również zwiedzania zamków, które są częstym celem odwiedzin, szczególnie przez osoby uprawiające turystykę kulturową. Turyści mają różne potrzeby, a atrakcje turystyczne powinny na nie odpowiedzieć tak, żeby zapewnić możliwość ich odwiedzenia jak największej grupie osób. Dotyczy to chociażby podstawowych elementów, jak zadbania o bazę informacyjną, dostępność komunikacyjną, małą infrastrukturę czy bazę gastronomiczną. Poziom tego zagospodarowania wpływa na odbiór odwiedzanych zamków przez turystów, ich opinie i oceny, co może wpłynąć na wzrost lub spadek ruchu turystycznego w danym obiekcie.

Celem autorki tego artykułu była ocena zagospodarowania turystycznego zamków w województwie małopolskim w opinii turystów odwiedzających takie obiekty. Na początku przedstawiono podstawowe pojęcia związane z zagospodarowaniem turystycznym na podstawie literatury naukowej (Warszyńska, Jackowski 1978; Rogalewski 1979; Faracik, Pawlusiński 2007) oraz z tematyką zamków (Guerquin 1984; Rohrscheidt 2016; Pawlikowska-Piechotka 2004). Następnie zaprezentowano wyniki ankiety dotyczącej

omawianego tematu. Autorski formularz pozwolił, na podstawie zebranych we wrześniu 2024 roku odpowiedzi, wyróżnić najbardziej i najmniej ważne elementy zagospodarowania turystycznego w zamkach w Polsce w opinii turystów, a także ocenić przez nich zagospodarowanie zamków w województwie małopolskim.

Według J. Warszyńskiej i A. Jackowskiego (1978), zagospodarowanie turystyczne to „wynik działalności mającej na celu przystosowanie przestrzeni do potrzeb ruchu turystycznego”. Zamki to obiekty historyczne, które w celu udostępnienia ich dla turystów wymagają przystosowania do obsługi ruchu turystycznego (Adamska 2021). O. Rogalewski (1979) wyróżnia trzy elementy, które składają się na zagospodarowanie turystyczne. Pierwszym z nich jest „działalność mająca na celu ochronę i przystosowanie do potrzeb ruchu turystycznego walorów turystycznych” (Rogalewski 1979). Zamki z jednej strony wymagają tego przystosowania, np. przez budowę zaplecza higieniczno-sanitarnego, kas biletowych oraz likwidację barier architektonicznych dla osób z niepełnosprawnościami (np. przez budowę wind, podjazdów), a z drugiej strony ważna jest ochrona takich obiektów. Zamki to nie tylko atrakcje turystyczne, ale też obiekty zabytkowe, ważne jest więc, żeby je chronić, np. przez umieszczanie cennych artefaktów w gablotach czy poproszenie turystów o założenie obuwia ochronnego na czas zwiedzania wewnątrz (jak ma to miejsce np. w Pieskowej Skale – jednym z zamków województwa małopolskiego). Drugim elementem, który składa się na zagospodarowanie turystyczne według Rogalewskiego (1979) jest „działalność zmierzająca do zapewnienia turystom możliwości dojazdu do obszarów, miejscowości i obiektów stanowiących cele wyjazdów turystycznych”. Zamki mogą tę rolę spełniać przez zapewnienie parkingu czy stojaków na rowery, jak również zadbanie o umieszczenie tabliczek z oznakowaniem ułatwiających dotarcie do zamku w miejscowości, w której się on znajduje. Ważne jest również ułatwienie dojazdu środkami komunikacji publicznej, jak autobusami czy pociągami. Zamki mogą o to zadbać poprzez współpracę z samorządami i zachęcanie ich np. do utworzenia przystanku w pobliżu zamku i stworzenie tam linii komunikacji, publicznej lub prywatnej. Przydatnym z punktu widzenia turystów, a jednocześnie łatwym do zrobienia, może być dokładne opisanie różnych sposobów transportu do zamku na jego stronie internetowej z adresami parkingów, informacjami na temat połączeń autobusowych i kolejowych, a także przebiegających w pobliżu szlaków pieszych i rowerowych. Trzecim elementem, który według Rogalewskiego (1979) jest ważną częścią zagospodarowania turystycznego jest „działalność zmierzająca do zapewnienia turystom niezbędnych warunków egzystencji w miejscu lub na szlaku będącym celem podróży (głównie zaspokojenie potrzeb noclegowo-żywnościowych).” Biorąc pod uwagę fakt, że zamki najczęściej są celem jednodniowych wycieczek nie oferują one zazwyczaj noclegu. Również oferta gastronomiczna nie

zawsze tam istnieje, ale coraz częściej otwierane są restauracje, kawiarnie czy punkty sezonowe. Ważne jednak do zapewnienia podstawowych potrzeb są chociażby toalety, czy ławki, gdzie można odpocząć.

W tabeli 1. przedstawiono podział zagospodarowania turystycznego według Faracika i Pawlusińskiego (2007). Wśród typowych usług – znaczenie noclegowych, gastronomicznych i transportu turystycznego w odniesieniu do zamków zostało już omówione powyżej. Usługi organizacji i pośrednictwa turystycznego są ważne chociażby dla grup zorganizowanych, a przewodnictwo dotyczy ewentualnej oferty zwiedzania zamków z przewodnikiem. Usługa informacji turystycznej najczęściej jest świadczona w kasie biletowej, gdzie, oprócz zakupu biletów, można też uzyskać informacje dotyczące odwiedzanego obiektu. Wśród usług paraturystycznych wymieniane są rzemieślnicze i handlowe, które mogą dotyczyć np. zakupu pamiątek w zamku. Usługi bankowe są rzadko spotykane w zamkach, czasami jedynie w postaci bankomatów, podobnie jak usługi pocztowe i telekomunikacyjne, które mogą występować w postaci skrzynki lub punktu pocztowego, są one świadczone np. w zamku na Wawelu. Usługi opieki medycznej można odnieść do apteczek, które znajdują się w zamkach, czy przeszkolonych pracowników z udzielania pierwszej pomocy. Poza tymi aspektami opieka medyczna nie jest realizowana w zamkach, podobnie jak usługi ubezpieczeniowe czy bezpieczeństwa publicznego. W niektórych zamkach, cieszących się popularnością i dużą liczbą turystów można spotkać pracowników ochrony (straży zamkowej), np. na Wawelu. Usługi komunikacji publicznej dotyczą omówionego już wcześniej aspektu dostępności komunikacyjnej, a usługi infrastruktury technicznej i społecznej nawiązują do zaspokojenia podstawowych potrzeb przez dostęp do wody, energii czy ciepła.

Tab. 1. Podział zagospodarowania turystycznego

Zagospodarowanie turystyczne	
typowe usługi turystyczne	noclegowe
	gastronomiczne
	transportu turystycznego
	organizacji i pośrednictwa turystycznego
	pilotażu i przewodnictwa turystycznego
	informacji turystycznej
usługi paraturystyczne	rzemieślnicze
	handlowe
	bankowe
	ubezpieczeniowe

usługi paraturystyczne	komunikacji publicznej
	pocztowe i telekomunikacyjne
	opieki medycznej
	bezpieczeństwa publicznego
	infrastruktury technicznej i społecznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie Faracik R., Pawłusiński R. (2007) Uwagi wprowadzające [w:] Kurek W. (red.) *Turystyka*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa, s. 142–144.

Ważnym aspektem dotyczącym omawianej tematyki, czyli zagospodarowania turystycznego zamków jest kryterium formy przestrzennej. Zamki należy zaliczyć do obiektów, czyli elementów punktowych. Według definicji A. Kowalczyka i M. Derek (2010: 34) obiekt turystyczny to „zespół urządzeń technicznych i usług o charakterze turystyczno-rekreacyjnym, zebranych najczęściej w jednym budynku lub jego części, a czasami znajdujących się w kilku budynkach (rozmieśczone na stosunkowo niewielkiej powierzchni), które zazwyczaj należą do jednego właściciela (...)”. Zamki doskonale wpisują się w ten opis o czym mówi definicja B. Guerquina (1984: 15) – zamek to „zespół elementów warownych i budynków mieszkalnych powiązanych w zamknięty obwód obronny”. Zamki bardzo często są złożone z kilku budynków mieszczących się na niewielkiej powierzchni, blisko siebie i należą do jednego właściciela. Świadczą usługi turystyczne różniące się ze względu na pełnione przez nie funkcje. Najczęściej spotykaną jest funkcja muzealna związana z działalnością edukacyjną i kulturalną. W zamkach organizowane są wystawy, lekcje muzealne, a także spotkania czy koncerty (Pawlikowska-Piechotka 2004). Jak podkreśla Mikos von Rohrscheidt (2016) zamki, jako budowle historyczne, cieszą się dużym zainteresowaniem wśród obiektów muzeów. Inną funkcją, którą pełnią zamki to funkcja gastronomiczna i noclegowa. Oferta gastronomiczna w zamkach to coraz częstsze zjawisko, nie tylko w Polsce, ale w całej Europie (Mikos von Rohrscheidt 2016). Możliwość przenocowania w zamku bardzo często staje się atrakcją samą w sobie, ale też przyczynia się do rewitalizacji obiektów, co jest ważnym aspektem starania się o zachowanie dziedzictwa w jak najlepszym stanie dla przyszłych pokoleń (Szajnowska-Wysocka, Tkocz 2008; Ziółkowska-Weiss, Popiel 2014). W zamkach organizowane są różne wydarzenia, nie tylko prelekcje i konferencje, ale też śluby, wesela, czy turnieje rycerskie (Mikos von Rohrscheidt 2016). Poza tym zamki są przede wszystkim udostępniane do zwiedzania dla turystów. Dotyczy to również obiektów, które zachowane są w nienajlepszym stanie, uniemożliwiającym realizację funkcji noclegowej czy gastronomicznej, ale dającym możliwość organizacji festynów lub inscenizacji historycznych (Pawlikowska-Piechotka 2004).

Wyniki badania ankietowego

Ankieta była skierowana do turystów, którzy odwiedzają zamki w Polsce. Autorka chciała uzyskać od ankietowanych osób ocenę poszczególnych elementów zagospodarowania turystycznego w zamkach w Polsce oraz w województwie małopolskim. Formularz składał się z trzech części (łącznie 28 pytań). Pierwsza dotyczyła zagospodarowania turystycznego zamków w Polsce (12 pytań), druga zagospodarowania turystycznego zamków w województwie małopolskim (9 pytań), a trzecia była metryczką (7 pytań). Pierwsza i trzecia część była obowiązkowa dla wszystkich, którzy wypełniali tę ankietę, a druga dla osób, które odwiedziły przynajmniej jeden zamek w województwie małopolskim. Tworząc ankietę wykorzystano skalę Likerta, pytania jednokrotnego i wielokrotnego wyboru, a także pytania otwarte. Przygotowaną tak ankietę wypełniło 115 osób we wrześniu 2024 roku. Termin ten wybrano tak, żeby osoby, które w czasie wakacyjnym, który jest wysokim sezonem turystycznym, a które odwiedziły jakieś zamki w Polsce, mogły się wypowiedzieć na ten temat. Ankietę rozpowszechniono w postaci formularza online przy pomocy portalu społecznościowego Facebook wśród znajomych autorki oraz członków grupy „Zamki w Polsce”, co pozwoliło zebrać dużą i różnorodną grupę respondentów. Analiza ankiety została przeprowadzona w oparciu o strukturę odpowiedzi oraz relacje między zmiennymi.

Wśród ankietowanych były 92 kobiety (80%) i 23 mężczyźni (20%). Były to głównie osoby w wieku studenckim (18–24 lata – 30,4%) oraz młodym wieku produkcyjnym (25–34 lata – 26,1%). W wieku 35–44 lata było 21,8% badanych, w grupie 45–54 lata 20%, a w grupie powyżej 64 lat tylko 1,7%. W grupie poniżej 18 roku życia i 55–64 lata nie było żadnego respondenta. W każdej grupie wiekowej przeważały kobiety, poza grupą najstarszą, gdzie byli wyłącznie sami mężczyźni (2).

Większość ankietowanych (76,3%) zamieszkiwało miasta – 9,6% z nich mieszkało w mieście poniżej 20 tys. mieszkańców, 21,9% w mieście z liczbą mieszkańców pomiędzy 20 a 100 tys., 21,1% w mieście 100–500 tys. mieszkańców, a 23,7% w mieście powyżej 500 tys. mieszkańców. Pozostała część ankietowanych, czyli 24,6%, mieszkała na wsi.

Najwięcej respondentów posiadała wykształcenie wyższe i była to duża grupa – 71% osób. Wykształcenie średnie miało 28% respondentów. Wykształcenie podstawowe i zawodowe zaznaczyły tylko 2 osoby, mieszkańcy wsi. Informacje te mogą świadczyć o tym, że największą grupę osób odwiedzających zamki stanowią osoby wyżej wykształcone, co może przekładać się na ich większe zainteresowania tematyką kultury i zabytków.

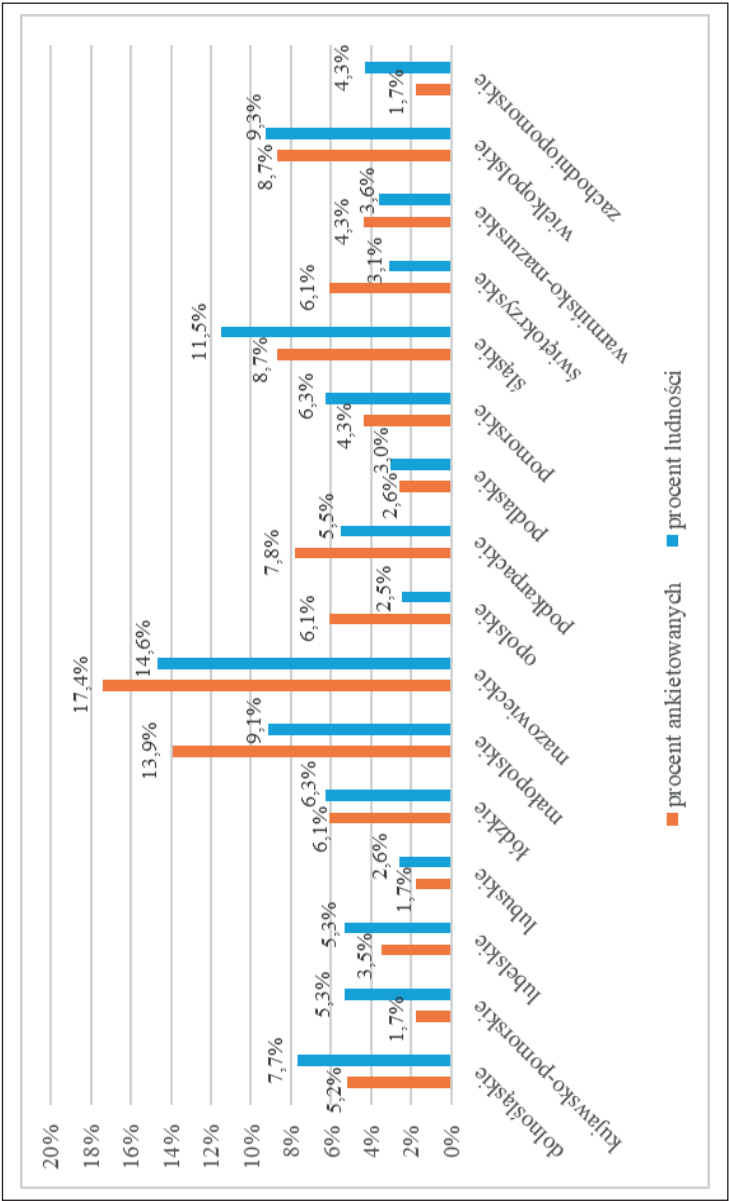
Wszyscy ankietowani jako kraj zamieszkania wskazali Polskę, a na ryc. 1. przedstawiono w jakich województwach mieszkali (kolor pomarańczowy). Najwięcej osób było z województwa mazowieckiego (20 – 17,39%) oraz

małopolskiego (16 – 13,91%), natomiast najmniej mieszkało w województwach kujawsko-pomorskim, lubuskim i zachodniopomorskim (po 2 osoby – po 1,7%). Pozostałe województwa zamieszkiwała podobna liczba osób (od 3 do 10). Porównując te dane do liczby ludności według Głównego Urzędu Statystycznego (Główny Urząd Statystyczny, 2024), co zostało przedstawione na rycinie 1. (kolor niebieski), można dostrzec, że rozmieszczenie miejsca zamieszkania ankietowanych odpowiada rozmieszczeniu ludności Polski.

Źródłem utrzymania ankietowanych była przede wszystkim praca – taką odpowiedź zaznaczyło 61% osób, co mogło pozwalać im na przeznaczanie części wydatków na podróże, w tym odwiedzanie zamków. Jedyne 2% osób uczyło się jeszcze i 2% było na emeryturze, co wiąże się z pytaniem o wiek, ponieważ nie było nikogo w wieku poniżej 18 roku życia (w tym wieku jest większość uczniów w Polsce), a wieku powyżej 64 lat jedynie 2 osoby. Najwięcej ankietowanych było w wieku 18–24 lata (30,4%), co ma swoje odzwierciedlenie w pytaniu o źródła utrzymania, ponieważ 22% osób studiuje, a 11% jednocześnie studiuje i pracuje. 2% osób wskazało odpowiedź „jestem bezrobotny”.

W pierwszym pytaniu w sekcji „zagospodarowanie turystyczne zamków w Polsce – pytania ogólne” ankietowani zostali poproszeni o określenie jakie znaczenie mają dla nich elementy zagospodarowania turystycznego w zamkach w Polsce (wyniki przedstawiono w tabeli 2.). Co istotne, w udostępnianym formularzu niektóre elementy były opisane (tak jak we wspomnianej tabeli), żeby ankietowani nie mieli wątpliwości co do tego, co one oznaczają, jak np. baza noclegowa czy informacyjna. Z uzyskanych informacji wynika, że największe znaczenie mają toalety – 61% osób wskazało, że powinny one znajdować się w każdym zamku, a 30,4% osób, że ich obecność ma bardzo duże znaczenie. Tak ważne znaczenie tego elementu może wiązać się z zaspokajaniem podstawowych, fizjologicznych, potrzeb człowieka.

Drugim ważnym elementem zagospodarowania okazała się dostępność komunikacyjna, której ocenę 5 (największe znaczenie) przyznało 56,5% osób, a ocenę 4 (bardzo duże znaczenie) 33,9% osób. Trzecim ważnym elementem wskazanym przez ankietowanych była baza informacyjna z łączną sumą ocen 4 i 5 wynoszącą 80%. Na czwartym miejscu znalazły się kasy biletowe, którym oceny 4 i 5 dało 75,7% turystów. Udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami znalazły się na piątym miejscu przy łącznej sumie ocen 4 i 5 – 66%. Równie ważna dla ankietowanych okazała się możliwość skorzystania z usługi przewodnickiej – zostało to wskazane przez 62,6% osób (łączna suma ocen 4 i 5). Bardzo duże znaczenie (ocena 4) miały trzy elementy zagospodarowania turystycznego, które wskazano podobną liczbę razy – 47,8% osób zaznaczyło, że jest to inna mała infrastruktura, 46,1% osób wskazały bazę gastronomiczną, a 45,2% działalność internetową. Ocenę 4 dla sklepu z pamiątkami zaznaczyło 34% osób.

Ryc. 1. Korelacja miejsca zamieszkania ankietowanych z liczbą ludności według danych GUS w podziale wo-
jewództw

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych oraz danych Głównego Urzędu Statystycznego (2024)

Tab. 2. Ocena elementów zagospodarowania turystycznego w zamkach w Polsce w opinii turystów

elementy zagospodarowania turystycznego zamków	1 - najmniejsze znaczenie, nie musi być tego w zamku	2 - małe znaczenie	3 - obojętnie czy jest czy tego nie ma w zamku	4 - bardzo duże znaczenie	5 - największe znaczenie, powinno być zawsze w zamku	suma
baza noclegowa (np. hotel, pokoje gościnne)	47%	17,4%	17,4%	14,8%	3,4%	100%
baza gastronomiczna (np. kawiarnia, restauracja)	13%	11,3%	20%	46,1%	9,6%	100%
baza informacyjna (np. punkt informacji, tablice informacyjne, ulotki)	1,7%	7%	11,3%	39,1%	40,9%	100%
działalność internetowa (np. prowadzenie strony internetowej, mediów społecznościowych)	4,3%	7%	13,9%	45,2%	29,6%	100%
dostępność komunikacyjna (np. parking, możliwość dotarcia autobusem, pociągiem)	1,7%	1,7%	6,2%	33,9%	56,5%	100%
kasa biletowa	6,1%	4,3%	13,9%	35,7%	40%	100%
sklep z pamiątkami	16,5%	10,4%	22,6%	34%	16,5%	100%
toalety	0%	3,4%	5,2%	30,4%	61%	100%
przechowalnia bagażu	30,4%	19,1%	27%	18,3%	5,2%	100%
bankomaty	40%	24,4%	22,6%	11,3%	1,7%	100%
punkt pocztowy	64,3%	15,7%	14,8%	5,2%	0%	100%
usługa przewodnicka (np. wynajęcie przewodnika dla grupy)	7%	7,8%	22,6%	38,3%	24,3%	100%
sale konferencyjne	57,4%	10,4%	27%	5,2%	0%	100%
inna mała infrastruktura (np. ławki, stoliki)	3,5%	4,3%	14,8%	47,8%	29,6%	100%
udogodnienia dla osób z niepełnosprawnościami (np. podjazd, barierki)	10,4%	7,8%	15,7%	30,4%	35,7%	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Wśród elementów, które według badanych turystów nie muszą znajdować się w każdym zamku na pierwszym miejscu wymieniono punkt pocztowy, który oceniło tak 64,3% osób, na drugim sale konferencyjne (57,4%), a na trzecim baza noclegowa (47%). Czwartym niepotrzebnym elementem były bankomaty, które przy łącznej sumie ocen 1 i 2 wskazało 64,4% osób, a piątym (ostatnim) przechowalnia bagażu, którą łącznie (suma ocen 1 i 2) wskazało 49,6% osób.

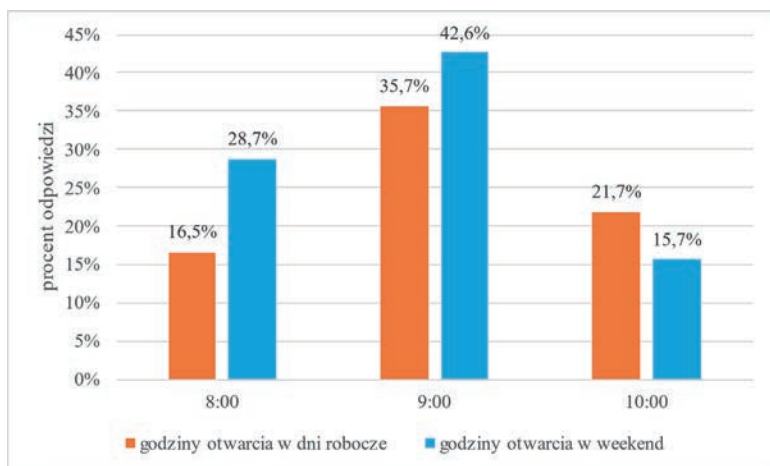
Na drugie pytanie, w którym ankietowani zostali poproszeni o wskazanie innych elementów zagospodarowania turystycznego, z którymi spotkali się w zamkach odpowiedziało 20 osób (17,4%). Wśród tych przykładów po 4 razy wymieniono możliwość wejścia do zamku z psem i sale multimedialne z wystawami dla dzieci, a po 2 razy dostępność audioprzewodników, organizację dodatkowych wydarzeń i warsztatów oraz sale zabaw. Pojedyncze osoby wymieniały drogowskazy ułatwiające dotarcie do zamku, miejsca do aranżacji zdjęć z epoki, tereny zielone, rozkład jazdy lokalnych przewoźników, atrakcje dla dzieci na zewnątrz, rękodzieło, nocne zwiedzanie, gry terenowe, a także inne atrakcje w okolicy zwiedzanego zamku.

Zdecydowana większość osób – 90,4% podczas wizyty w zamku oglądała jego wnętrza oraz park i otoczenie. Jedynie 6 osób (5,2%) zwiedzała tylko park, a 5 (4,4%) – tylko wnętrza. Wśród tych 11 osób, które zwiedzały tylko park lub tylko wnętrza 9 zwiedza zamki wyłącznie w weekendy, jedna osoba od poniedziałku do piątku i jedna tak samo często w weekend i w ciągu tygodnia. Nie występuje tutaj żadna zależność co do miejsca zamieszkania, wieku czy wykształcenia – są to mieszkańcy różnych województw, większych i mniejszych miast, z różnych przedziałów wiekowych, pracujący i studiujący z wykształceniem wyższym i średnim. Może to świadczyć o tym jak zróżnicowani są turyści odwiedzający polskie zamki.

Nieco ponad połowa ankietowanych (52,2%) najczęściej zwiedza zamki w weekendy. Od poniedziałku do piątku z tej oferty korzysta jedynie 10,4% osób, a pozostali (37,4%) odwiedzają zamki tak samo często w tygodniu i w weekendy.

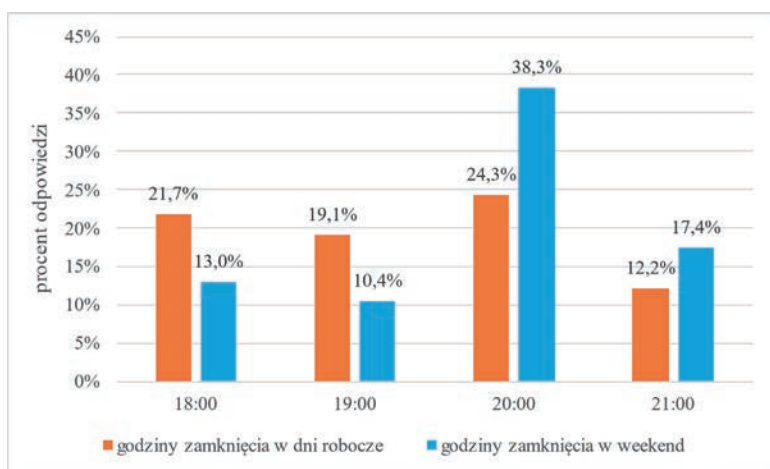
Na rycinie 2. i 3. przedstawiono w jakich godzinach powinny być otwarte zamki w Polsce w sezonie letnim (od maja do września) według ankietowanych. W weekend (sobota-niedziela) zamki powinny być otwarte od 9:00 do 20:00 i te dwie godziny znacząco się wyróżniają na tle pozostałych. Także w dni robocze (od poniedziałku do piątku) wskazywano podobne godziny otwarcia od 9:00 do 18:00, 19:00 i 20:00. Najwięcej wskazań było na godzinę 20:00, jednak różnica odpowiedzi pomiędzy tymi trzema godzinami była niewielka (5,2%).

Na pytanie o to, czy dzień darmowego zwiedzania w zamkach jest potrzebny 53% ankietowanych odpowiedziało, że tak, jest potrzebny i sami z niego korzystali. Odpowiedź „tak, jest potrzebny, ale sam z niego nie

Ryc. 2. Godziny otwarcia zamków w Polsce w sezonie letnim według propozycji ankietowanych

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

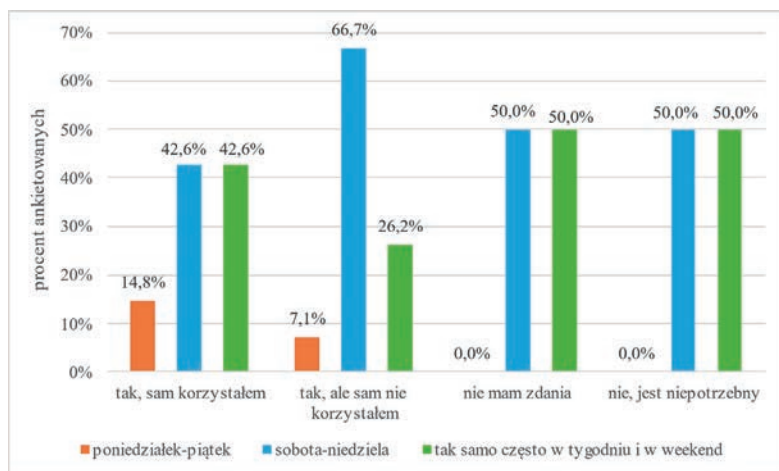
Ryc. 3. Godziny zamknięcia zamków w Polsce w sezonie letnim według propozycji ankietowanych

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

korzystałem” zaznaczyło 36,5% osób. Jedynie 3,5% ankietowanych uważa, że dzień darmowego zwiedzania nie jest potrzebny, a 7% nie miało zdania na ten temat.

Na rycinie 4. przedstawiono opinię ankietowanych na temat tego, czy dzień darmowego zwiedzania jest potrzebny w dniach tygodnia, w których

najczęściej zwiedzają oni zamki. Najwięcej osób (61 – 53%) zaznaczyło, że dzień darmowego zwiedzania jest potrzebny i sami z niego korzystali. Te osoby najczęściej zwiedzają zamki w weekendy i z taką samą częstotliwością w weekend i w ciągu tygodnia. 42 osoby (36,5%) również uważają, że taki dzień jest przydatny, ale sami z niego nie korzystali. Wśród tych osób 28 (66,7%) zwiedza zamki przede wszystkim w weekendy.

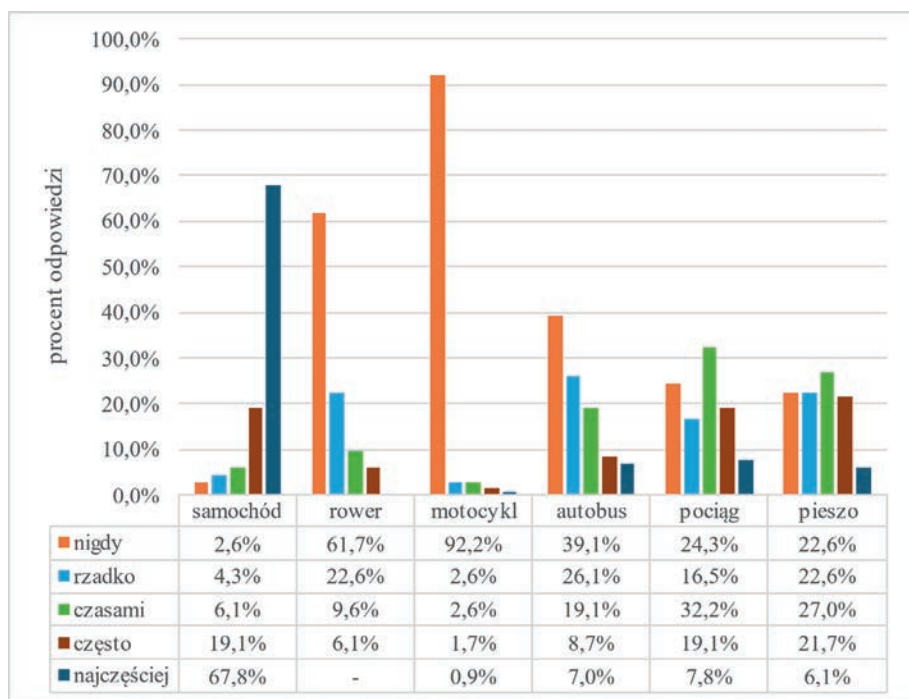

Ryc. 4. Korelacja opinii na temat dnia darmowego zwiedzania w zamkach z okresem tygodnia w jakim ankietowani najczęściej odwiedzają zamki w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Wśród zamków w województwie śląskim tylko 8 oferuje możliwość darmowego zwiedzania, z czego zamki w Czchowie, Melsztynie i Rytrze stale są dostępne za darmo (<http://moksir.czchow.pl/zamek-w-czchowie/dostepnosc/>, 2025; <https://www.polskieszlaki.pl/zamek-w-melsztynie.htm>, 2025; <https://www.polskieszlaki.pl/zamek-w-rytrze.htm>, 2025). Z pozostałych zamków jedynie zamek Żupny w Wieliczce oferuje darmowe zwiedzanie w soboty, czyli w weekend (<https://muzeum.wieliczka.pl/zamek-godziny-i-ceny>, 2025). Zamek Królewski na Wawelu ma możliwość darmowego zwiedzania wybranych wystaw w poniedziałki, Pieskowa Skała i zamek w Oświęcimiu we wtorki, a zamek w Dębnie w środy (<https://wawel.krakow.pl/co-zwiedzac>, 2025; <https://pieskowaskala.eu/godziny-bilety>, 2025; <https://muzeum-zamek.pl/godziny-otwarcia>, 2025; <https://muzeum.tar-now.pl/pl/node/11>, 2025). Z tego wynika, że ta grupa osób, która najczęściej zwiedza zamki w weekendy, mogła nie mieć możliwości skorzystania z dnia darmowego zwiedzania, bo częściej występuje on w dni od poniedziałku do piątku. 4 osoby (3,5%) uważają, że taki dzień nie jest potrzebny, a 8 osób (7%) nie ma zdania na ten temat.

Na rycinie 5. przedstawiono częstotliwość wybierania poszczególnych środków transportu przez ankietowanych podczas odwiedzania zamków w Polsce. Najczęściej był to samochód (67,8%). Ankietowani często korzystają z możliwości dotarcia do zamku pieszo (21,7%) co może być związane z zamieszkiwaniem w miejscowościach, w których znajdują się zamki lub też z korzystaniem z noclegu w takich miejscach, dzięki czemu odległość do zamku jest możliwa do pokonania pieszo. Równie często (19,1%) jest wybierany pociąg oraz wspomniany wcześniej samochód. Odpowiedź „nigdy” najczęściej dotyczyła motocykla (92,2%) i roweru (61,7%). Autobus jest wybierany rzadko (26,1%) lub nigdy (39,1%).

Ryc. 5. Częstotliwość wybierania poszczególnych środków transportu przez ankietowanych podczas odwiedzania zamków w Polsce

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

W tabeli 3. przedstawiono informacje na temat częstotliwości wybierania różnych źródeł informacji na temat zamków w Polsce. Oficjalne strony internetowe zamków są prawie zawsze (46,1%) i często (28,7%) głównym źródłem informacji o odwiedzanych zamkach dla ankietowanych. Równie często (44,3%) wybierają oni inne strony internetowe, jak np. blogi czy portale podróżnicze, co jest szczególnie przydatne w przypadku zamków, które nie

prowadzą stron internetowych. Oficjalne media społecznościowe zamków są wybierane prawie zawsze (31,3%) i często (29,6%), jako źródło informacji. Ich pozytywnym aspektem jest szybka możliwość aktualizowania wiadomości, np. o skróceniu godzin otwarcia lub organizowanych tam wydarzeniach. Inne media społecznościowe, jak np. profile podróżniczych influencerów jako źródło informacji są wybierane czasami (26,1%) i często (25,2%). Z przewodników i map papierowych ankietowani korzystają czasami (23,5%) lub często (23,5%). Natomiast z artykułów i publikacji książkowych 26,1 osób nie korzysta wcale, a po 20,9% osób rzadko lub czasami. Może to być związane z tym, że są to zbyt specjalistyczne materiały, które nie są przydatne dla osób odwiedzających zamki, najczęściej w celach uprawiania turystyki kulturowej lub rekreacji. Wiedza od znajomych i rodziny jest wykorzystywana czasami (27,8%).

Tab. 3. Częstotliwość wybierania poszczególnych źródeł informacji przez ankietowanych na temat zamków w Polsce

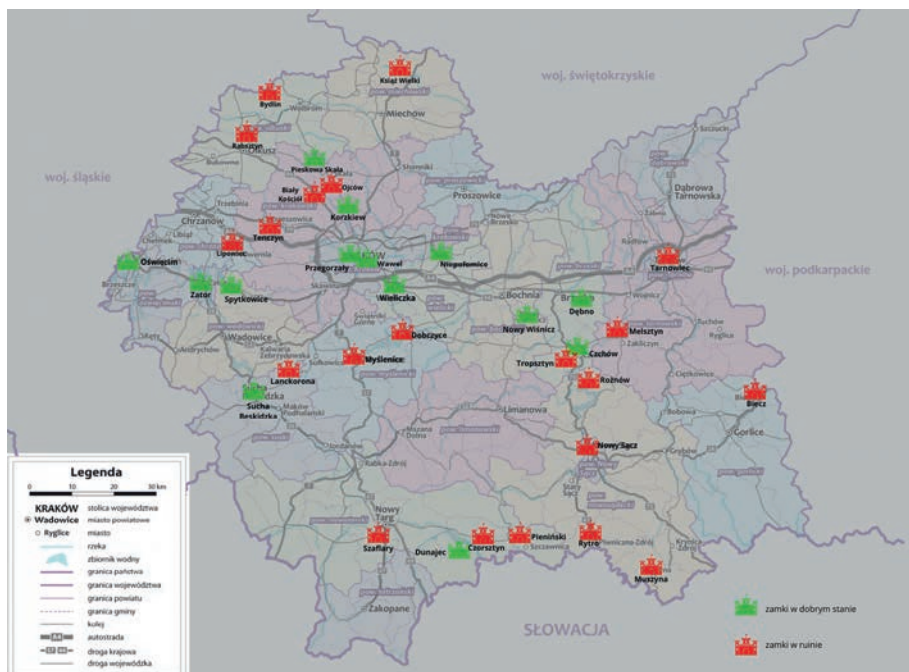
źródła informacji	1 - nie korzystam	2 - korzystam rzadko	3 - korzystam czasami	4 - korzystam często	5 - korzystam prawie zawsze	suma
oficjalne strony internetowe zamków	4,3%	7,0%	13,9%	28,7%	46,1%	100%
inne strony internetowe	3,5%	7,0%	22,6%	44,3%	22,6%	100%
oficjalne media społecznościowe zamków	6,1%	13,0%	20,0%	29,6%	31,3%	100%
inne media społecznościowe	15,7%	16,5%	26,1%	25,2%	16,5%	100%
przewodniki i mapy papierowe	20,9%	15,7%	23,5%	23,5%	16,5%	100%
artykuły i publikacje książkowe o zamkach	26,1%	20,9%	20,9%	19,1%	13,0%	100%
znajomi, rodzina	9,6%	18,3%	27,8%	23,5%	20,9%	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Ostatnie pytanie w sekcji „zagospodarowanie turystyczne zamków w Polsce – pytania ogólne” dotyczyło tego w jaki sposób ankietowani najczęściej kupują bilety zwiedzając zamki w Polsce. Najwięcej – 48,7% osób, kupuje bilety tak samo często stacjonarnie i online. Wyłącznie stacjonarnie (w kasie biletowej) bilety kupuje 38,3% osób, a wyłącznie online (przez stronę internetową zamku) – jedynie 13% osób.

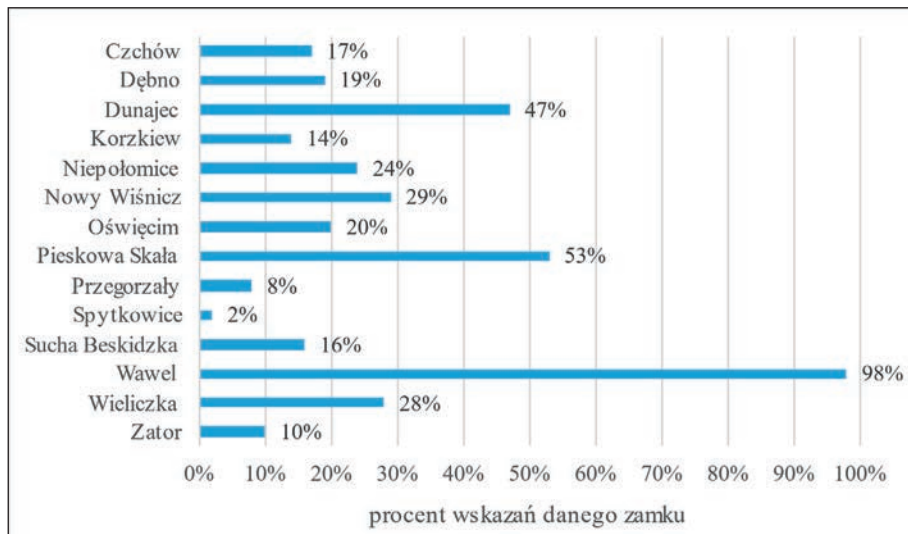
Pytania w sekcji drugiej dotyczyły zagospodarowania turystycznego zamków w województwie małopolskim i o ich wypełnienie były poproszone tylko osoby odwiedzające zamki w tym województwie. W pierwszym pytaniu ankietowani zostali poproszeni o zaznaczenie zamków, które odwiedzili w omawianym województwie (wyniki przedstawia ryc. 6). Na to pytanie odpowiedzi udzieliło 100 osób i dla tej wartości zostały obliczone procenty przedstawione na rycinie 7 i 8. Dla czytelności wyniki przedstawiono na dwóch wykresach dzieląc je na dane dotyczące zamków zachowanych w dobrym stanie (ryc. 7) i dla zachowanych w stanie ruiny (ryc. 8.). Zestawiając wszystkie zamki razem najczęściej razy ankietowani wskazywali zamek królewski na Wawelu – odwiedziło go 98% osób. Na drugim miejscu był zamek w Czorsztynie (56%), a na trzecim w Ojcowie (55%). Również więcej niż połowa osób (dokładnie 53%) odwiedziła Pieskową Skałę w Sułoszowej, a niewiele mniej osób, bo 47% zwiedziło zamek Dunajec w Niedzicy. Wśród pozostałych zamków liczba odwiedzających waha się od 36% do 2%. Mało popularne zamki, które odwiedziło mniej niż 10% osób znajdowały się w Przegorzałach, Rożnowie (górny i dolny), Tarnowcu, Myślenicach, Szaflarach, Białym Kościele i Spytkowicach. Spośród nich jedynie dwa (w Przegorzałach i Spytkowicach) są zachowane w dobrym stanie. Fakt, że odwiedziło je tak mało osób może być związany z tym, że nie są one udostępnione do swobodnego zwiedzania. W zamku w Przegorzałach działa hotel i restauracja (<https://www.zinarcastle.pl/>, 2024), a w zamku w Spytkowicach mieści się oddział Archiwum Narodowego w Krakowie (<https://zabytek.pl/pl/obiekty/spytkowice-zamek>, 2024). Pozostałe sześć zamków to małe ruiny, które nie oferują zbyt wiele do zwiedzania.

Na rycinie 9. przedstawiono ilu ankietowanych odwiedziło wskazane przez nich zamki więcej niż jeden raz. Na to pytanie odpowiedziało 48 osób. Spośród nich, najwięcej osób, bo aż 35 (72,9%) odwiedziło kilka razy zamek królewski na Wawelu. Ankietowani byli również poproszeni o to, aby podać, ile razy odwiedzili dany zamek. Nie wszyscy podali dokładne liczby, więc przyjęto, że w takiej sytuacji ankietowany odwiedził dany zamek przynajmniej 2 razy. Można więc szacować, że zamek na Wawelu został odwiedzony przez nich co najmniej 119 razy. Na drugim miejscu znalazł się zamek Dunajec w Niedzicy odwiedzony przez 27,1% osób około 38 razy, a na trzecim zamek Tenczyn w Rudnie, który odwiedziło 16,7% osób około 20 razy oraz zamek Pieskowa Skała w Sułoszowej również odwiedzony przez 16,7% osób około

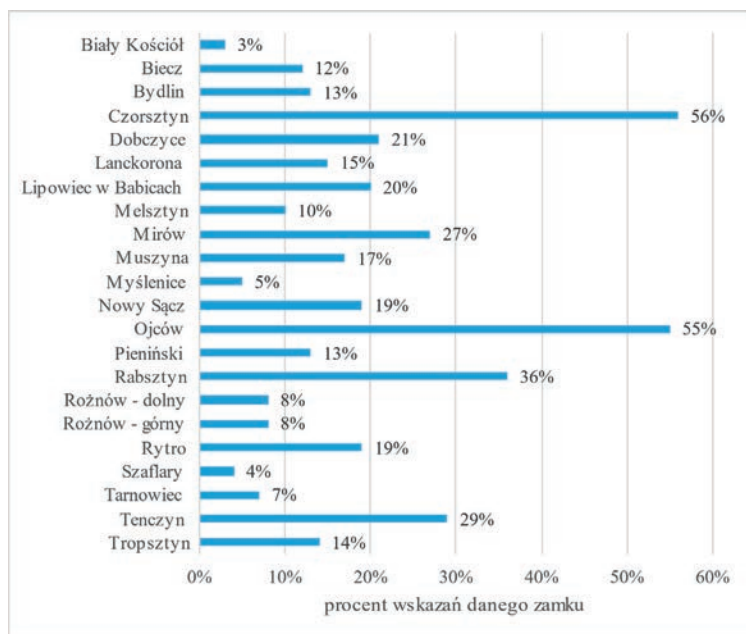
Ryc. 6. Rozmieszczenie zamków odwiedzanych przez ankietowanych na terenie województwa małopolskiego

Źródło: opracowanie własne z wykorzystaniem mapy https://www.malopolska.pl/_userfiles/uploads/Marka%20Ma%C5%82opolska/mapa%20administracyjna.png (dostęp: 8.04.2025)

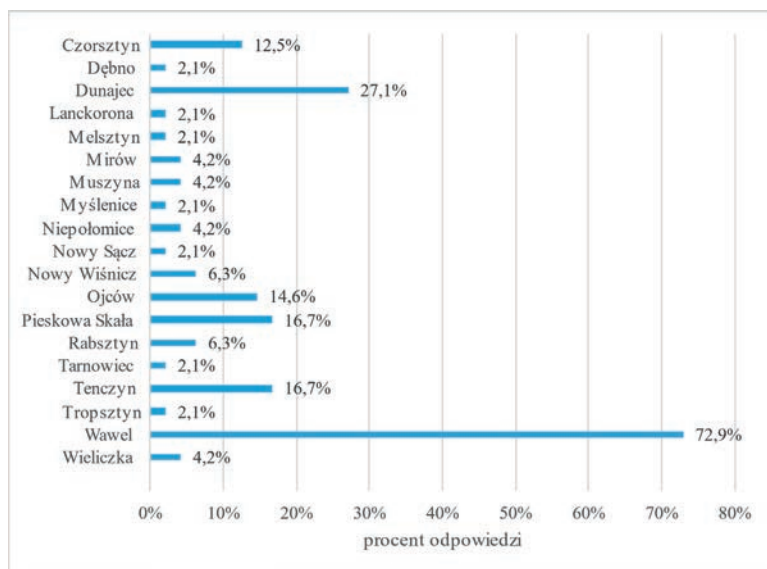
Ryc. 7. Zamki zachowane w stanie dobrym odwiedzone przez ankietowanych (pytanie wielokrotnego wyboru)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Ryc. 8. Zamki zachowane w stanie ruiny odwiedzone przez ankietowanych (pytanie wielokrotnego wyboru)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Ryc. 9. Zamki odwiedzone przez ankietowanych więcej niż jeden raz (pytanie otwarte)

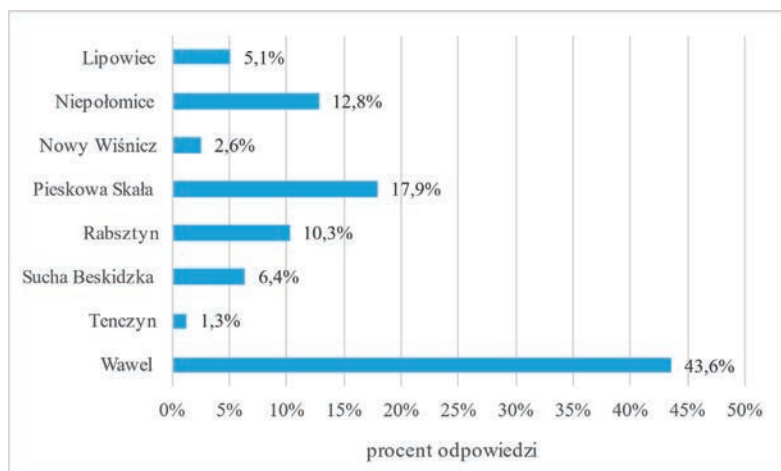
Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

19 razy. Zamek w Ojcowie odwiedziło 14,6% ankietowanych około 18 razy, a zamek w Czorsztynie 12,5% osób około 15 razy. Powodem, dla którego ankietowani kilkakrotnie odwiedzali zamek królewski na Wawelu może być to, że oferuje on wiele tras zwiedzania, a także wystawy czasowe i nie ma możliwości zobaczenia wszystkiego podczas jednej wizyty. W przypadku zamku Dunajec w Niedzicy (jak również sąsiedniego w Czorsztynie) atrakcyjne może być ich położenie nad jeziorem Czorszyńskim. W zamku Tenczyn w Rudnie organizowane są różne wydarzenia, np. o charakterze rekonstrukcyjnym, które zachęcają do ponownego odwiedzania tego miejsca. Mała odległość od Krakowa zamków Pieskowa Skała w Sułoszowej oraz w Ojcowie może być zachętą do odwiedzania ich podczas wizyty na zamku wawelskim, do którego (jak już wcześniej wspomniano) wiele osób chętnie powraca.

Z bazy noclegowej mieszczącej się w zamkach w województwie śląskim skorzystały zaledwie 3 osoby. Jedna z nich nocowała w zamku Dunajec w Niedzicy, a dwie – w zamku w Niepołomicach. Kobieta, która nocowała w zamku Dunajec bazę noclegową oceniła, jak element, który ma bardzo duże znaczenie w zagospodarowaniu turystycznym zamków. W województwie śląskim odwiedziła ona tylko zamek w Czorsztynie i zamek na Wawelu. Inna kobieta, która nocowała w zamku w Niepołomicach bazę noclegową oceniła jako element obojętny i wśród odwiedzonych przez nią zamków w omawianym województwie nie wymieniła tego, w którym nocowała. Drugą osobą, która skorzystała z noclegu w zamku w Niepołomicach był mężczyzna, który tę bazę noclegową ocenił jako element o największym znaczeniu. Odwiedził on wiele zamków w województwie śląskim, również ten, w którym nocował. Dodatkowo obie osoby nocujące w zamku w Niepołomicach skorzystały tam również z oferty gastronomicznej.

Na rycinie 10. przedstawiono ilu ankietowanych skorzystało z oferty gastronomicznej w zamkach w województwie śląskim. Na to pytanie odpowiedziało 78 osób. Najwięcej z nich (43,6%) wypróbowało ofertę zamku na Wawelu. Porównując te dane z informacją, że zamek ten odwiedziło 98% osób, wynika, że co druga osoba skorzystała z bazy gastronomicznej wawelskiego zamku. Podobnie było w Niepołomicach i w Sułoszowej. Co trzecia osoba skorzystała z tej oferty w zamku Pieskowa Skała i Rabsztyn, a co czwarta w zamku Lipowiec w Babicach. Spośród 29 odwiedzających zamek w Nowym Wiśniczu jedynie 2 osoby skorzystały w nim z bazy gastronomicznej, a w zamku Tenczyn w Rudnie również na 29 odwiedzających jedynie jedna z nich. Należy jednak zauważyć, że zamek Tenczyn nie ma w swojej ofercie stałej bazy gastronomicznej.

W kolejnym pytaniu ankietowani zostali poproszeni o zaznaczenie zamków w województwie śląskim, które według nich mają bardzo dobrą dostępność informacyjną (było to pytanie wielokrotnego wyboru). Na to pytanie odpowiedzi udzieliły 93 osoby. Zamkiem, który wskazano

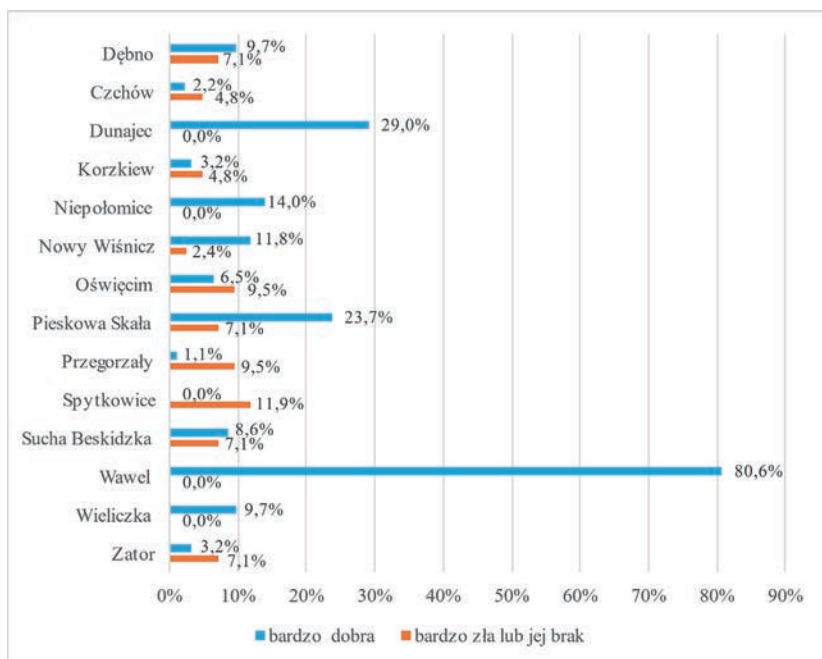

Ryc. 10. Zamki w województwie małopolskim, w których ankietowani skorzystali z bazy gastronomicznej (pytanie wielokrotnego wyboru)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

najczęściej (80,6%) był zamek na Wawelu. Na drugim miejscu znajdują się zamki w Czorsztynie i Dunajec w Niedzicy (po 29%). Na trzecim miejscu jest zamek Pieskowa Skała w Sułuszowej (23,7%). Podobną liczbę wskazań (20,4%) miał zamek w Ojcowie. Pozostałe zamki wskazywano poniżej 16% razy, w tym 27 zamków miało poniżej 10% głosów. Następne pytanie dotyczyło wskazania zamków w województwie małopolskim, które według ankietowanych mają bardzo złą dostępność informacyjną lub praktycznie nie mają jej wcale. Na to pytanie odpowiedziały 42 osoby. Zamkiem, który według ankietowanych ma najgorszą dostępność informacyjną jest zamek w Bydlinie – 19% wskazań. Na drugim miejscu był zamek w Myślenicach – 16,7%, a na trzecim aż trzy zamki – Pieniński w Krościenku nad Dunajcem, zamek Melsztyn oraz w Bieczu, każdy uzyskał po 14,3% głosów. Wszystkie te zamki zachowały się do dzisiaj w stanie ruiny i żaden z nich nie ma swojej strony internetowej. Jedynie zamek w Melsztynie został objęty programem Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Ochrona Zabytków”, dzięki czemu został częściowo zrekonstruowany (<https://www.malopolska.pl/aktualnosci/kultura/w-trosce-o-zamek-w-melsztynie> dostęp: 24.11.2024).

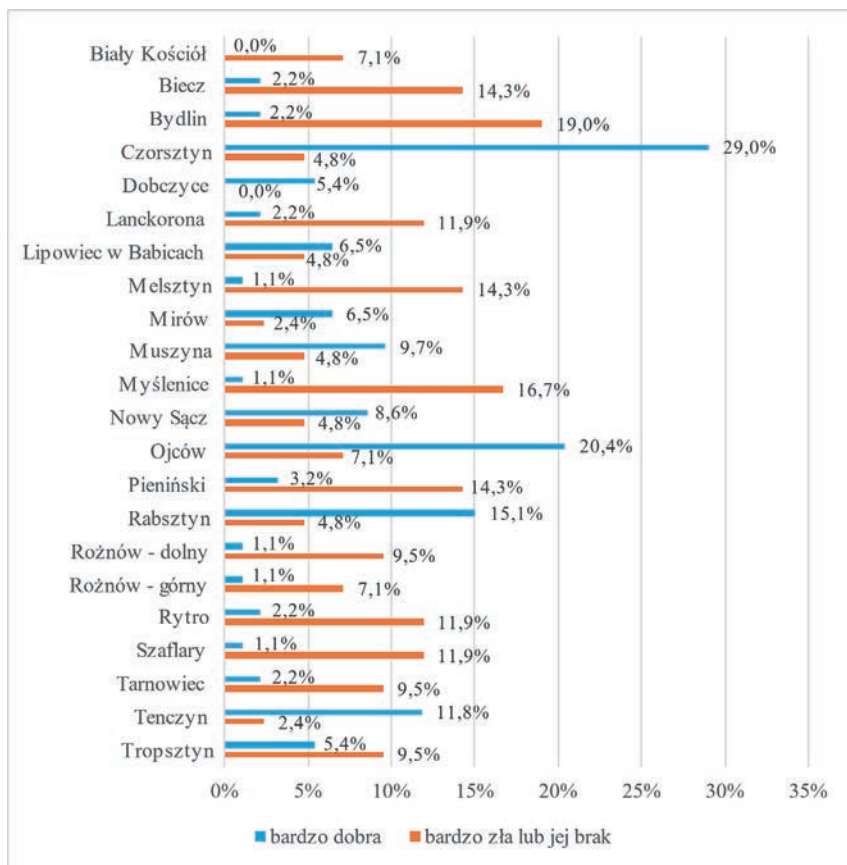
Na rycinie 11. i 12. przedstawiono zależność pomiędzy oceną dostępności informacyjnej jako bardzo dobrej i bardzo złej. Dane podzielono na dwa wykresy, dla lepszej czytelności – na rycinie 11. przedstawiono zamki zachowane w stanie dobrym, a na rycinie 12. te w stanie ruiny. Z przedstawionych informacji wynika, że zamki: Dunajec w Niedzicy, królewski w Niepołomicach i na Wawelu, w Wieliczce oraz w Dobczycach miały tak dobrą dostępność informacyjną, że ankietowani byli w 100% zgodni i wszyscy, którzy

Ryc. 11. Korelacja oceny dostępności informacyjnej (bardzo dobra i bardzo zła lub jej brak) w zamkach zachowanych w stanie dobrym w województwie małopolskim (pytania wielokrotnego wyboru)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

odpowiedzieli na to pytanie wskazali je, jako obiekty z bardzo dobrą dostępnością (nikt nie wskazał ich jako zamki ze złą dostępnością informacyjną). Analogiczna sytuacja, ale przy zgodnej ocenie bardzo złej dostępności informacyjnej dotyczy tylko zamków w Spytkowicach i w Białym Kościele. W przypadku zamków w Dębnie, Czchowie, Korzkwi, Oświęcimiu, Suchej Beskidzkiej, Zatorze i Babicach ankietowani byli podzieleni niemal po równo – jedni wskazywali, że te zamki mają bardzo dobrą dostępność informacyjną, a drudzy, że bardzo złą. Przy pozostałych zamkach respondenci zaznaczali, że mają one i bardzo dobrą, i bardzo złą dostępność informacyjną. Dla zamków w Nowym Wiśniczu, Pieskowa Skała w Sułoszowej, Czorsztynie, Mirowie, Muszynie, Nowym Sączu, Ojcowie, Rabsztynie oraz Tenczyn w Rudnie więcej wskazań dotyczyło oceny dostępności informacyjnej jako bardzo dobra, ale należy podkreślić, że byli respondenci, którzy zaznaczali, że te zamki mają złą dostępność. Natomiast w zamkach w Przegorzałach, Bieczu, Bydlinie, Lanckoronie, Melsztynie, Myślenicach, Pienińskim w Krościenku nad Dunajcem, Rożnowie (dolnym i górnym), Rytrze, Szaflarach, Tarnowcu i Tropiszynie w Wytrzyśzycie więcej razy wskazywano na bardzo złą dostępność

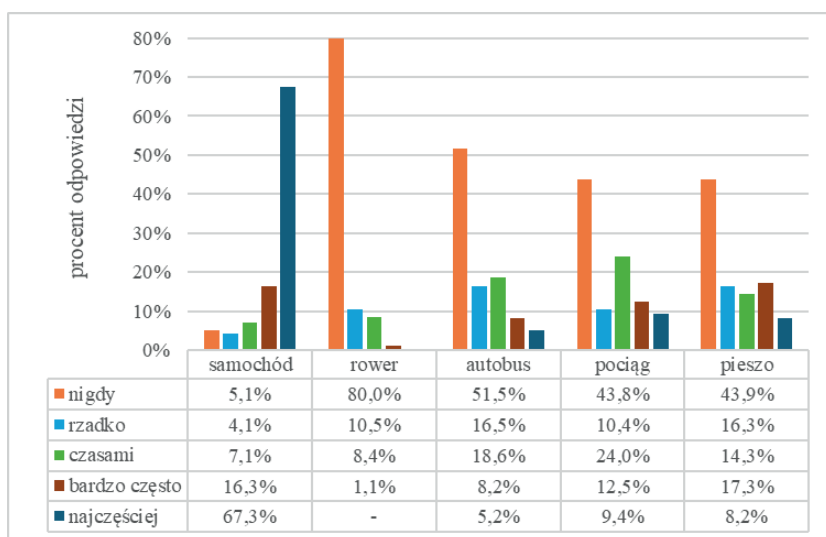
Ryc. 12. Korelacja oceny dostępności informacyjnej (bardzo dobra i bardzo zła lub jej brak) w zamkach zachowanych w stanie ruiny w województwie małopolskim (pytania wielokrotnego wyboru)

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

informacyjną, ale również należy podkreślić, że były osoby, które uznały, że zamki te miały dobrą dostępność. To pokazuje jak różnorodną grupą są ankietowani patrzący na te same zamki z innych perspektyw i oceniając ich dostępność informacyjną – jedni jako bardzo dobrą, a inni jako bardzo złą, co może wynikać np. z różnych potrzeb tych turystów.

Na rycinie 13. przedstawiono jak często ankietowani wybierają podane środki transportu, odwiedzając zamki w województwie małopolskim. Na to pytanie odpowiedziało od 95 do 98 osób, ponieważ nie wszyscy zaznaczyli odpowiedź w każdym wierszu. Zdecydowanie najwięcej osób (67,3% i 16,3%) wskazało, że najczęściej i bardzo często korzystają z dojazdu samochodem. Na drugim miejscu znalazła się odpowiedź „pieszo”, ponieważ łączna

suma wskazań opcji „najczęściej” i „bardzo często” wyniosła 25,5%, a na trzecim miejscu były pociągi – 21,9%. Autobus wskazano (suma „najczęściej” i „bardzo często”) 13,4% razy, a rower jedynie 1,1%. Analizując perspektywę z drugiej strony, czyli środki transportu, z których ankietowani korzystali najrzadziej tendencja jest niemalże analogiczna. Na pierwszym miejscu znajduje się rower – łączna suma wskazań odpowiedzi „nigdy” i „rzadko” to 90,5%. Na drugim miejscu był autobus – 68%, na trzecim – odpowiedź „pieszo” – 60,2%, na czwartym pociąg – 54,2%, a na piątym samochód – 9,2%. Odpowiedź „czasami” najczęściej była wskazywana w przypadku pociągu (24%), co wskazuje na to, że ankietowani są bardziej skłonni do wybierania tego środka transportu niż np. autobusu. Samochód został wskazany najmniej razy (7,1%) przy odpowiedzi „czasami” co wynika z tego, że większość turystów nie waha się i zdecydowanie wybiera go najczęściej, żeby dotrzeć do zamków w województwie małopolskim.

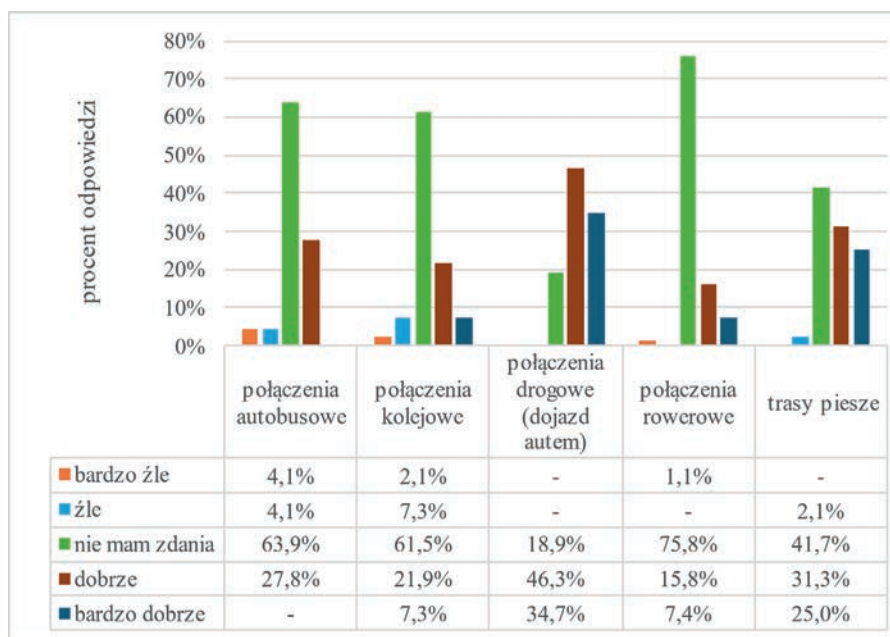

Ryc. 13. Częstotliwość wyboru podanych środków transportu podczas odwiedzania zamków w województwie małopolskim

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Przedostatnie pytanie dotyczyło oceny dostępności komunikacyjnej zamków w województwie małopolskim przez ankietowanych, a wyniki przedstawia rycina 14. Najlepiej ocenili oni połączenia drogowe – łączna suma wskazań odpowiedzi „bardzo dobrze” i „dobrze” wyniosła 81%. Na drugim miejscu znajdują się trasy piesze ocenione na 56,3%, a na trzecim połączenia kolejowe – 29,2%. Czwarte miejsce to połączenia autobusowe – 27,8%, a piąte połączenia rowerowe – 23,2%. Negatywna ocena jest niewielka – połączenia

drogowe to 0%, rowerowe 1,1%, trasy piesze 2,1%, połączenia autobusowe 8,2%, a kolejowe 9,4% (łącznie suma odpowiedzi „źle” i „bardzo źle”). Wiele osób zaznaczało natomiast odpowiedź „nie mam zdania”. Najwięcej wskazań było na połączenia rowerowe – 75,8%. Podobna liczba wskazań była na połączenia autobusowe (63,9%) i kolejowe (61,5%). Trasy piesze wskazało 41,7% osób, a połączenia drogowe – 18,9%. Nawiązując do poprzedniego pytania wynika z tego, że z powodu nie korzystania z dojazdu rowerem do zamków wiele osób nie ma zdania na temat połączeń rowerowych. Analogicznie jest w przypadku połączeń autobusowych i kolejowych.

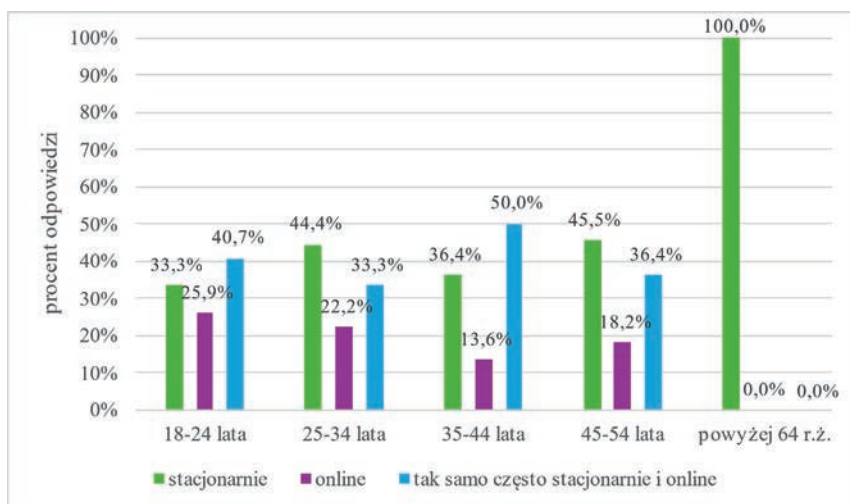

Ryc. 14. Ocena dostępności komunikacyjnej zamków w województwie małopolskim przez ankietowanych

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

W ostatnim pytaniu ankietowani zostali poproszeni o wskazanie w jaki sposób najczęściej kupują bilety podczas zwiedzania zamków w województwie małopolskim. Uzyskano 99 odpowiedzi. 40,4% osób kupuje je stacjonarnie, w kasie biletowej, a 20,2% online, przez stronę internetową zamku. Z taką samą częstotliwością stacjonarnie i online bilety kupuje 39,4% osób. Na rycinie 15. przedstawiono zależność sposobu kupowania biletów od grupy wiekowej. Na wykresie nie ujęto dwóch grup wiekowych – poniżej 18 roku życia oraz 55–64 lata, ponieważ wśród wszystkich respondentów nie było nikogo w takim wieku. Najbardziej zauważalne jest to, że w każdej grupie

wiekowej najmniej osób kupuje bilety wyłącznie online, czyli przez stronę internetową zamku. Najprawdopodobniej jest to związane z tym, że wśród zamków w województwie małopolskim jedynie do trzech można kupić bilety przez stronę internetową i są to zamki Dunajec w Niedzicy, Pieskowa Skała w Sułoszowej i Królewski na Wawelu. Z tego wynika, że nawet jeśli ankietowani chcieliby kupować bilety przez stronę internetową to nie mają takiej możliwości. W dwóch grupach wiekowych, 18–24 lata oraz 35–44 lata, ankietowani najczęściej kupują bilety tak samo często stacjonarnie i online, natomiast w pozostałych grupach najczęściej wybierane jest kupowanie biletów stacjonarnie. W grupie powyżej 64. roku życia 100% respondentów kupuje bilety wyłącznie stacjonarnie, natomiast tę odpowiedź zaznaczyła tylko jedna osoba.

Ryc. 15. Sposób kupowania biletów przez ankietowanych w zamkach w województwie małopolskim w zależności od grupy wiekowej

Źródło: opracowanie własne na podstawie badań ankietowych

Podsumowanie

Celem ankiety była ocena różnych elementów zagospodarowania turystycznego zamków województwa małopolskiego przez respondentów, którzy te zamki odwiedzają. Pytano o opinię osoby, które odwiedzają różne zamki w Polsce, ale też osoby, które odwiedziły dowolny zamek w województwie małopolskim. Wśród grupy ankietowanych zdecydowanie przeważały kobiety (80%), ale rozkład miejsca zamieszkania względem województw odpowiadał rozmieszczeniu ludności według GUS. Również z powodu tego, że ankieta była rozpowszechniona m.in. za pomocą grupy „Zamki w Polsce” na portalu

społecznościowym Facebook, można wysunąć wniosek, że była to grupa reprezentatywna.

W pytaniu pierwszym ankietowani oceniali poszczególne elementy zagospodarowania turystycznego w zamkach w Polsce, co pozwoliło określić, które z nich są dla nich najważniejsze, jak np. toalety, dostępność komunikacyjna, czy baza informacyjna, a które nie mają prawie żadnego znaczenia, jak np. punkt pocztowy, sale konferencyjne, czy baza noclegowa. Zdecydowana większość respondentów zwiedza otoczenie zamku oraz jego wnętrza i niewiele ponad połowa (52,2%) odwiedza zamki przede wszystkim w weekendy. Ankietowani najczęściej wskazywali, że zamki powinny być otwarte od godziny 9:00 do 20:00, a dzień darmowego zwiedzania jest zdecydowanie potrzebny i wiele osób z niego korzystało. Najpopularniejszym środkiem transportu podczas odwiedzania zamków jest samochód, a najczęściej wybierane źródło informacji na temat zamków to oficjalne strony internetowe oraz blogi i portale podróżnicze, a także media społecznościowe. Sposób kupowania biletów nie różni się znacząco – ankietowani często wybierają stacjonarne kasy biletowe oraz możliwość zakupu online.

Druga część ankiety dotyczyła pytań o zagospodarowanie turystyczne zamków w województwie małopolskim. Zamkiem najczęściej odwiedzanym i też ocenianym najbardziej pozytywnie pod kątem zagospodarowania jest zamek królewski na Wawelu. Na podobnym poziomie popularności (około 47–56% odwiedzających wśród ankietowanych) są zamki w Czorsztynie, Ojcowie, Pieskowa Skała w Sułuszowej i Dunajec w Niedzicy. Ich zagospodarowanie turystyczne również zostało ocenione pozytywnie. Tak jak oceniono w pierwszej części ankiety, że baza noclegowa nie ma dużego znaczenia, ma to swoje odniesienie wśród odwiedzających zamki w województwie małopolskim, bo z noclegu korzystało tylko 3 ankietowanych. Więcej osób, bo 78, skorzystało natomiast z oferty gastronomicznej (najwięcej, 44%, w zamku królewskim na Wawelu). Najlepszą dostępność informacyjną, według respondentów, mają zamki na Wawelu, w Czorsztynie i Dunajec w Niedzicy. Należy jednak podkreślić, że zamek na Wawelu wskazano tutaj 80% razy, zamki w Czorsztynie i Niedzicy mają po 29% wskazań, a pozostałe jeszcze mniej. To wskazuje na bardzo dobrą i wyróżniającą się dostępność informacyjną zamku królewskiego na Wawelu. Zamek ten znajduje się na liście światowego dziedzictwa UNESCO, odwiedza go wielu turystów (2,5 mln w 2023 r. i 3,8 mln w 2024 r. (<https://wawel.krakow.pl/>, 2025)), jest jedną z najpopularniejszych atrakcji w Krakowie i w Polsce, co sprawia, że można wymagać od niego zagospodarowania turystycznego na wysokim poziomie – i tak też ocenili je ankietowani. Nie jest to tylko kwestia wysoko ocenionej dostępności informacyjnej, ale również innych elementów – (np. częstotliwość odwiedzania, baza gastronomiczna). Najgorzej oceniono dostępność informacyjną zamków w Bydlinie, Myślenicach, Krościenku nad Dunajcem,

Melsztynie i Bieczu. Przykładem tej złej dostępności informacyjnej jest chociażby brak strony internetowej tych zamków. Analogicznie do najczęściej wybieranego środka transportu podczas odwiedzania zamków w Polsce, również w województwie śląskim ankietowani najczęściej korzystają z samochodu. Także połączenia drogowe do zamków w województwie śląskim zostały ocenione najlepiej wśród innych opcji. W omawianym województwie ankietowani najczęściej kupują bilety stacjonarnie.

Dzięki przeprowadzonej ankiecie autorka wyróżniła elementy zagospodarowania turystycznego, które mają dla turystów największe oraz najmniejsze znaczenie, więc zrealizowano założony cel. Respondenci ocenili też jaki zamek w województwie śląskim ma według nich najlepsze zagospodarowanie – jest to zamek królewski na Wawelu. Niektóre elementy zagospodarowania w wielu zamkach zostały ocenione negatywnie. Można więc wyciągnąć wniosek, że jest wiele do poprawy, żeby spełnić oczekiwania turystów, ale są też zamki, które te oczekiwania spełniają, więc są miejsca, na których można się wzorować i czerpać inspirację.

Literatura

- Adamska, A. (2021). Tourist accommodation of castles and palaces located within the Lower Silesian Voivodeship. *Teka Komisji Architektury, Urbanistyki i Studiów Krajobrazowych*, 17(4), 7–18.
- Faracik, R., Pawlusiński, R. (2007). Uwagi wprowadzające. W: W. Kurek (red.), *Turystyka*. Warszawa: wyd. Naukowe PWN, 142–144.
- Guerquin, B. (1984). *Zamki w Polsce*. Warszawa: Arkady, 15.
- Kowalczyk, A., Derek, M. (2010). *Zagospodarowanie turystyczne*. Warszawa: wyd. Naukowe PWN.
- Mikos von Rohrscheidt, A. (2016). *Turystyka kulturowa. Fenomen, potencjał, perspektywy*. Poznań: Wydawnictwo KulTour.pl.
- Pawlikowska-Piechotka, A. (2004). Funkcje turystyczne zamków Mazowsza. *Ochrona zabytków*, (1–2), 128–142.
- Rogalewski, O. (1979). *Zagospodarowanie turystyczne*. Warszawa: WSiP.
- Szajnowska-Wysocka, A., Tkocz, M. (2008). Funkcje rekreacyjne obiektów rezydencjonalnych w regionie śląskim.
- Warszyńska, J., Jackowski, A. (1978). *Podstawy geografii turystyki*. Warszawa: PWN.
- Ziółkowska-Weiss, K., & Popiel, M. (2014). Rozwój turystyki dziedzictwa na wybranych przykładach w Polsce. *Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis Studia Geographica*, (7), 133–147.
- Netografia
- Główny Urząd Statystyczny. Bank Danych Lokalnych. Pozyskano z <https://bdl.stat.gov.pl/bdl/dane/podgrup/tablica> (dostęp: 24.11.2024).

- Małopolska. Pozyskano z <https://www.malopolska.pl/aktualnosci/kultura/w-trosce-o-zamek-w-melsztynie> (dostęp: 24.11.2024).
- Miejski Ośrodek Kultury, Sportu i Rekreacji w Czchowie. Pozyskano z <http://moksir.czchov.pl/zamek-w-czchowie/dostepnosc/> (dostęp: 3.11.2025).
- Muzeum Zamek w Oświęcimiu. Pozyskano z <https://muzeum-zamek.pl/godziny-otwarcia> (dostęp: 3.11.2025).
- Muzeum Ziemi Tarnowskiej. Muzeum Zamek w Dębnie. Pozyskano z <https://muzeum.tarnow.pl/pl/node/11> (dostęp: 3.11.2025).
- Muzeum Żup Krakowskich Wieliczka. Pozyskano z <https://muzeum.wieliczka.pl/zamek-godziny-i-ceny> (dostęp: 14.05.2025).
- Polskie Szlaki – Inspirujące Pierniki. Zamek w Melsztynie. Zrekonstruowana gotycka wieża z tarasem widokowym. Pozyskano z <https://www.polskieszlaki.pl/zamek-w-melsztynie.htm> (dostęp: 3.11.2025).
- Polskie Szlaki – Inspirujące Pierniki. Zamek w Rytrze. Pozyskano z <https://www.polskieszlaki.pl/zamek-w-rytrze.htm> (dostęp: 3.11.2025).
- Zabytek.pl – Spytkowice. Pozyskano z <https://zabytek.pl/pl/obiekty/spytkowice-zamek> (dostęp: 14.05.2024).
- Zamek Królewski na Wawelu. Pozyskano z <https://wawel.krakow.pl/> (dostęp: 14.05.2025).
- Zamek Królewski na Wawelu. Pozyskano z <https://wawel.krakow.pl/co-zwiedzac> (dostęp: 3.11.2025).
- Zamek Pieskowa Skała. Pozyskano z <https://pieskowaskala.eu/godziny-bilety> (dostęp: 3.11.2025).
- Zinar Castle. Pozyskano z <https://www.zinarcastle.pl/> (dostęp: 14.05.2025).

Streszczenie

Celem autorki artykułu była ocena zagospodarowania turystycznego zamków w województwie małopolskim w opinii turystów. Na początku przedstawiono podstawowe pojęcia związane z zagospodarowaniem turystycznym w odniesieniu do tematyki zamków. Następnie zaprezentowano wyniki badania ankietowego przeprowadzonego we wrześniu 2024 roku z wykorzystaniem formularza online. Wyróżniono elementy zagospodarowania turystycznego, które mają największe i najmniejsze znaczenie dla turystów odwiedzających zamki. Największe znaczenie mają: dostęp do toalet, dostępność komunikacyjna oraz baza informacyjna, natomiast najmniejsze: punkt pocztowy, sale konferencyjne oraz baza noclegowa. Badani ocenili też, że najlepsze zagospodarowanie ma zamek królewski na Wawelu. Bardzo dobrze oceniono też zagospodarowanie zamku w Czorsztynie, Ojcowie, Pieskowej Skały w Sułoszowej oraz zamku Dunajec w Niedzicy. Zagospodarowanie pozostałych zamków prezentuje się na zróżnicowanym poziomie – mają bowiem one elementy, które wymagają poprawy oraz takie, które są na wysokim poziomie.

Assessment of the tourist development of castles in the Małopolska province in the tourists opinion

Abstract

The aim of the author was to assess the tourist development of castles in the Małopolska province in the tourists opinion. It begins with a presentation of basic concepts related to tourism development in relation to castles, next – the results of a survey conducted in September 2024 using an online form. The elements of tourism development that are most and least important to tourists visiting castles were identified. Access to restrooms, transportation, and information facilities are considered the most important, while the post office, conference rooms, and accommodation were considered did not matter. Respondents have chosen the Wawel Royal Castle as having the best tourist development. The castles of Czorsztyn, Ojców, Pieskowa Skała at Sułoszowa, and Dunajec in Niedzica also have received very good ratings. The development of the remaining castles varies – some elements requiring improvement, while others are excellent.

Dominika Miara, doktorantka Szkoły Doktorskiej Uniwersytetu Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie w dyscyplinie geografii społeczno-ekonomicznej i gospodarki przestrzennej. Absolwentka (magister) turystyki i rekreacji na Uniwersytecie Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie w Instytucie Zarządzania i Spraw Społecznych. Zainteresowania naukowe autorki to rynek pracy w turystyce, turystyka kulturowa w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem zamków i muzeów, turystyka miejska oraz dostępność w turystyce.

Dominika Miara, PhD student at the Doctoral School of the University of the National Education Commission in Krakow at the social and economic geography, land management discipline. M.A. graduate of tourism and recreation, at the University of the National Education Commission in Krakow, Institute of Management and Social Affairs. The author's scientific interests include job market in tourism, cultural tourism in Poland with particular emphasis on castles and museum, city tourism and accessibility in tourism.